

**JOSE IGNACIO ARANAREN “RESEÑA HISTORICA DE LA
LENGUA CANTABRA O BASCONGADA”.
PERTSONA-IZENEN ZERRENDA**

*Endrike Knörr,
Iratxe Zorrozu,
Nerea Larrañaga eta
Leire Vergara*

“Uno de los vascófilos más sabios e ilustres que florecieron hacia 1880”. Hitz hauetaz hasi zuen Luis Villasantek José Ignacio Aranari eskaini zion atala (1). Eta arrazoï osoa zuela ezin uka daiteke. Euskara eta literatura ongi ezagutzen zituen Aranak, bere garaian gutxi bezala, zalantzarik gabe.

Bi lan nagusi burutu zituen euskal literaturaz José Ignacio Aranak. Haie-tako bata argitaratu gabe dago oraindik: *Ensayo de una bibliografía bascon-gada*, Euskaltzaindiaren liburutegian dagoena. Bestea argitaratu zuen, titulu honekin: “Reseña histórica de la lengua cántabra o bascongada”, eta Henaoren *Averiguaciones cantábricas* birrargitaratu zenean, 1895ean, 6. liburukiaren eranskinean ezarri zuten, euskarari buruzko Aranaren beste zenbait lanekin ba-tera (2).

“Ilustración II” izena daraman parte honek halako zirriborro itxura du, inondik ere. Lekukotasun zaharrenen aipamenak ageri dira aurrenik, idazle zere-ndari ekin baino lehen, baina erditsuan gramatikaz eta fonetikaz mintzo da egilea, azken aldean idazleen ganean berriro aritzeko. Zirriborrotasuna gorabehera, ordea, anitz dira hogeï orrialdeko lan honetan aurkitzen diren berriak eta xehetasunak.

Zerrenda soilak argi erakusten du Aranaren jakituria. Tresna eta bitarteko gutxi izaki, harrigarria da zinez eskuratu zuen informazioa. Hango eta hemengo idazleen izenak dira, bai eta ikerleenak (Ribary, Luchaire, adibidez). Gainerakoan, garbi dago ondoko euskalaritzan kasu gehiago egin balitzaio lan honi, ilunpean gelditu den izkuturen bat lehenago argituko zatekeela. Ikus, esaterako, Baratzartez dioena: “el cura basco-alabés” (3). Argikizun dugu puntu bat baino

(1) L. VILLASANTE: *Historia de la literatura vasca*, 2. argit., Oñati 1979. 283.

(2) Euskal idazleen beste zerrenda bat, askoz laburragoa, sartu zuen Aranak *San Ignacio Loyolacoaren bicitza laburtua euskaraz eta gaztelaniaz* liburuan (Bilbo 1872).

(3) E. KNÖRR: “Baraziart Duranako semea”. *Euskera* 30:1, 1986, 207-214.

gehiago, zernahi gisaz. Adibidez, J. Antonio Butrón y Mújica arabar jesuitaren berri ez omen du inork.

Gizalan guztietan bezala, zer esanik ez, akatsak ditu honek ere. Bernat Etxepare, adibidez, Beraskoizko egiten du Aranak, Leizarragaren sorterrria hari egotziz (“el nabarro de Briscur” [sic]), eta Intxauspe lapurtar (“el basco-labortano”).

Noiz idatzi zuen jesuitak lan hau? Esaten dituenen zenbait gauzarengatik, badirudi Henaoren birrargitalpena prestatzen ari zenean bukatu zuela. “La reciente obra *Monumenta Linguae Ibericae* de Berlín, 1893”, dio, egilea, hots, Hübner, aipatu gabe.

Lehen eskuko argibide ugari aurkitzen da orrialde horietan. Besteak beste direla, Galindez audioarra, Ruthen liburuaren itzultzailea, ageri da (4).

Gure izen zerrenda egiterakoan Aranaren testua jarraitu dugu zorrozki. Hala ere, irakurlearen mesedegarri hutsak zuzentzen saiatu gara inoiz, bai eta argibidea osatzen ere. Argibide osatzeaz denaz bezain batean, Lopez nafarraren izena sartu dugu, demagun; kasu hauetan kortxete artean ageri da izena. Ponte izenen bat ere erantsi dugu, baina gehienak Aranak berak dakartza.

PERTSONA-IZENEN ZERRENDA

Abbadie, d' , 101,104
 Adema, 95
 Aguirre, Domingo de, 95
 Aguirre, Juan Bautista de, 93
 [Aimery Picaud], 89
 Aizpitarte, 105-106
 Aizkibel, 106, 107, 109
 Aldaz, Miguel de, 92
 Antia, 94
 Añibarro, 93, 106, 107
 Arambillaga, 92
 Aramburu, Juan de, 92
 Arana y Goiri, Sabino, 96, 102
 Araquistain, 95
 Arbelbide, 95
 Archu, 101
 Argainarats, Pedro de, 92
 Arguinzoniz, Antonio de, 106

(4) E. KNÖRR: “Otro texto de Llodio. El libro de Ruth por Ignacio Galíndez (1872)”. J.L. Melena (ed.), *Symbolae Ludovico Mitxelena septuagenario oblatae*. Gasteiz 1985, II, 1055-1062.

Arrese y Beitia, 95
Arruc, 94
Artiñano y Zuricalday, 93
Artola, José de, 96
Artola, Ramón de, 95
Arzac y Alberdi, 95
Arzadun, Martín de, 92
Astarloa, Pablo Pedro, 93, 100, 106, 109
Astarloa, Pedro, 89, 93
Astigarraga y Ugarte, 94, 101
Axular, Pedro de, 92
Azcarate y Otegui, 95
Azcue, Eusebio M.^a de, 94
Azcue, Resurrección M.^a de, 96
Azpiazu, José Antonio, 94
Baratziart, 92
Baroja, 95
Bartolomé de Santa Teresa, Fray, ikus Madariaga.
Bazterrechea, Agustín, 92
Becerro de Bengoa, 108
Belapeire, 92
Beobide, 95
Berriain, Juan de, 92
Bermingham, 94
Bernaola, 94
Bizcarrondo, 95
Bonaparte, 94, 101, 107,109
Butrón y Múgica, Joseph Antonio, 92
Camió, 95, 102
Capanaga, 92
Cardaberaz, 92,100
Chaho, 101, 108
Chourio, 92
Churruca, 91
Claret, 95
Cortés Osorio, 100
Darreche, 94
Darrigol, 101
Dasconaguerre, 94
Detchepare, ikus Etchepare
Dodgson, 107, 108
Duhalde, 94
Duvoisin, 94,101,107-108
Echabe, 100

Echebarria, Ezequiel, 95
Echeberri y Tone, 92
Echeberria, José Cruz, 94
Echeberria, Juan [de Sara], ikus Etcheberri
Echegaray, Carmelo, 95
Echegaray, Jose Vicente, 94
Echenique, Bruno, 95
Echezarreta, 94
Eguren, 94, 101-102
Elizalde, Francisco, 92
Elizalde, Juan de, 92
Elizalde, Tomás de, 94
Elizamburu, 94
Elizegui, 95
Elizondo, 95
Elsó, 91
Erro, 89
Etcheberri, Joanes de [de Sara], 92, 100,105
Etcheberri y Tone, Pedro de, 92
Etchepare [Bernat], 92
Etchepare [Pierre], 95
Ezcurra, Pedro de, 92
Ezenarro, Dominga y M.ª Manuela de, 91
Fita, 89, 90, 102
Floranes, 90
Florez, 89, 90
Franchistegui, 92
Galarmendi, 95
Galindez, Ignacio, 95
Garat, Juan Bautista, 94
Garat, S.P., 108
Garita-Onandia, 96
Gasteluzar, 92
Gése, ikus Gèze
[Gèze], 102
Giraldo, 90
Goenaga, 94
Gorostegui, 95
Guerra, Juan Carlos, 96
Guerrico, 94
Guilbeau, 95
Haraneder, 92
[Haramburu], ikus Aramburu
Harispe, 95

Harriet, [Martin], 100
Hervás, 89, 101
Hiriart, 107
Hiribarren, M[artin], 94, 108
[Hübner], 89
Humboldt, [Wilhelm von], 89
Inchauspe, 94, 101
Iñarra, 96
Iraola, 95
Irigoyen, José Francisco, 109
Iriondo, 95
Isascun, Miguel de, 92
Isasti, Lope de, 90, 91, 100
Iturri, 89
Iturriaga, 94, 101
Iturriza y Zabala, 89, 101
Iturzaeta, 95
Iza y Aguirre, 95
Iztueta, 91, 94
Jauregui, Agustín, 95
[Joannateguy], ikus Juanategui
Juanategui, 95
[Lacoizqueta], ikus Lacoizqueta
Lacoizqueta, 109
Lardizabal, 94, 101
Larragan, 95
Larramendi, 88-89, 92, 93, 100, 105, 107, 109
Larregui, 92
Larroca, 95
Lersundi, José, 95
Lersundi, José Antonio, 95
Lizarraga, Joanes, 91, 94
Lizarraga, Joaquín, 94
Lopez, Eusebio, 107
[Lopez nafarra], 92
Luchaire, 102
Macatzaga, 95
[Madariaga], 94
Madina y Uribe, 95
Manterola, José, 89, 95, 102, 103, 108, 109
Marineo Sículo, 90
Marquinez, 106
Materre, Esteban, 92
Meagher, 92

Mendiburu, 92
Michel, Francisque, 104
Micoleta, 100
[Misericordia], Luisa de, 92
Moguel, Juan José, 94
Moguel y Eguizabal, Vicenta, 94
Moguel y Urquiza, Juan Antonio, 89, 93, 94, 101, 109
Moret, 100
Mortara, 96
Munibe, 92
Muguerza, 107
Nonbela, 103
Novia de Salcedo, 107, 109
Oihenart, 92
Olaechea, 92
Orcaiztegui, 95
Oregui, 95
Otaegui, Claudio de, 95
Otaegui, Felipe Agustín de, 93
Pagoaga, 106
Pauvreu, ikus Pouvreau.
Perochegui, 100
Pott, 109
Pouvreau, 92, 100, 104
Poza, 100
Pradere, 95-96
Ribary, 102
Risco, 89
Rodríguez, 92
Salaberri [de Ibarrola], 101
Samper, 95
Santa Teresa, ikus Madariaga
Soroa, 95
Ubillos, 92-93
Ugarte, 109
Unzueta, 94
Uranga, 96
Uriarte, 94
Urruzuno, 95
Urte, 92, 100, 104
Van Eys, 104, 108
Velasco, 89
Venegas de Figueroa, 91, 92
Vinson, 102, 104

Zabala, Alfonso M.^a, 95
Zabala, Juan Mateo, 101, 106
Zaldibia, 100
Zengotita, 95
Zuazua, Pío, 105